

Теорія і методика управління освітою

УДК 378.1:34.061.9

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15164523>

**Розвиток академічної доброчесності у здобувачів закладів вищої освіти:
проблеми та перспективи**

Левченко Микола Григорович

заслужений працівник культури України,
кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри культурології,
Херсонський державний університет,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченко, 14 Б,
<https://orcid.org/0000-0002-4069-1729>

Терешенко Наталя Віталіївна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри хореографічного мистецтва,
в.о. декана факультету культури і мистецтв,
Херсонський державний університет,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченко, 14 Б,
<https://orcid.org/0000-0001-7851-0068>

Прийнято: 13.02.2025 | Опубліковано: 28.02.2025

Анотація. В даній статті теоретично проаналізовано особливості розвитку академічної доброчесності закладів вищої освіти та обґрунтовано важливість формування академічно досконалого, надійного середовища з високими освітньо-науковими морально-етичними принципами.

***Мета** статті полягає у здійсненні ґрунтовного теоретичного аналізу проблеми розвитку академічної доброчесності серед сучасних українських здобувачів закладів вищої освіти.*

***Методи** теоретичного дослідження включили в себе аналіз наукових джерел, синтез, а також абстрагування, індукція та дедукція.*

***Результати:** згідно з першим завданням авторами було встановлено, що академічна доброчесність являє собою таку сукупність етичних принципів й визначених українським законодавством норм, що передбачають уникнення будь-яких форм академічної недоброчесності в рамках освітньо-наукового процесу. Згідно з другим завданням було визначено, що проблема академічної доброчесності наразі займає одне зі значущих місць в рамках розвитку освіти та науки України, постаючи не лише в якості морально-етичних зобов'язань, але й в якості жорсткої й непорушної юридичної вимоги, порушення якої призводить до правової відповідальності. А згідно зі здійсненням третього завдання авторами було встановлено ряд проблем та перспектив щодо проблеми розвитку академічної доброчесності сучасних українських здобувачів закладів вищої освіти, які криються в області контролю освітньо-наукової діяльності, мотиваційній сфері, особливостях сучасного освітнього середовища та освітніх завдань які в ньому продукуються, а також у сфері педагогічної діяльності та особливостях сприйняття інституційних засад.*

***Висновки.** Академічна доброчесність – основа академічної досконалості закладів вищої освіти та науки, що забезпечує високу якість знань та наукових здобутків. Однак, розвиток академічної доброчесності в Україні потребує розробки механізмів підтримання морально-етичних норм у зв'язку з існуючою високою мотивацією до використання різноманітних форм недоброчесності в освітній та науковій діяльності. Тож, автори визначають в якості перспектив подальшого дослідження розробку ефективних навчально-мотиваційних стратегій щодо дотримання правил академічної доброчесності.*



Ключові слова: наука та освіта, плагіат, академічна недоброчесність, якість наукової діяльності, авторське право.

Development of academic goodness in higher education students: problems and prospects

Levchenko Mykola

Honored Worker of Culture of Ukraine,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Kherson State University, Ivano-Frankivsk, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-4069-1729>

Tereshenko Natalia

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor, Department of Choreography Art, Kherson State University,
Acting Dean of the Faculty of Culture and Arts,
Kherson State University, Ivano-Frankivsk, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0001-7851-0068>

***Abstract.** This article theoretically analyzes the development of academic integrity of higher education institutions and substantiates the importance of forming an academically perfect, reliable environment with high educational and scientific moral and ethical principles.*

***Objective.** The purpose of the article is to carry out a thorough theoretical analysis of the problem of development of academic integrity among modern Ukrainian students of higher educational institutions.*

***Methods** of theoretical research included the analysis of scientific sources, synthesis, as well as abstraction, induction and deduction.*

Results. According to the first task, the authors found that academic integrity is a set of ethical principles and the norms defined by Ukrainian legislation, which provide for the avoidance of any forms of academic dishonesty within the educational process. According to the second task, it was determined that the problem of academic integrity is currently one of the significant places in the development of education and science of Ukraine, emerging not only as moral and ethical obligations, but also as a rigid and inviolable legal requirement, which leads to legal liability. And according to the third task, the authors identified a number of problems and prospects for the problem of development of academic integrity of modern Ukrainian students of higher educational institutions, which lie in the field of control of educational and scientific activity, motivational sphere, features of the modern educational environment and educational tasks that are produced in it.

Conclusions. Academic integrity is the basis of academic perfection of higher education and science institutions, which ensures high quality of knowledge and scientific achievements. However, the development of academic integrity in Ukraine requires the development of mechanisms for maintaining moral and ethical standards in connection with existing high motivation to use various forms of poorness in educational and scientific activity. Therefore, the authors define as a prospects of further research the development of effective educational and motivated strategies in compliance with the rules of academic integrity.

Keywords: science and education, plagiarism, academic dishonesty, quality of scientific activity, copyright.

Постановка проблеми. Необмежене інформаційне поле та доступ до нескінченних баз інформації часто провокує здобувачів закладів вищої освіти вдаватися до використання плагіату, нехтуючи тим самим етичними принципами та законами щодо захисту авторських прав. Тож, наразі можемо сказати, що процес забезпечення академічної доброчесності постає в якості однієї з освітньо-наукових функцій закладів сучасної системи вищої освіти, яка виступає в якості

підгрунтя формування й розвитку дійсно компетентних фахівців, з розвинутими навичками критичного мислення, а також чесного наукового пошуку [4, с. 78-79]. Однак, не дивлячись на це, практика все ще показує, що проблема порушення академічної доброчесності наразі залишається не вирішеною, що призводить до створення недоброякісних наукових доробок з низькою оригінальністю та поширеним застосуванням плагіату. Таким чином, дослідження на тему академічної доброчесності вказують на наявність зростання випадків таких форм академічної недоброчесності, як плагіат, самоплагіат, фабрикація даних, а також фальсифікація результатів досліджень в освітньому середовищі [2, с. 36-39; 3, с. 28-31]. Це, своєю чергою, закономірно створює потребу у здійсненні перегляду особливостей освітньої політики й розробці більш ефективних механізмів запобігання порушень. Адже високий рівень розвитку академічної доброчесності сприяє високому забезпеченню якості наукової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій щодо розвитку академічної доброчесності здобувачів закладів вищої освіти свідчить про її невід’ємність від становлення якісної освіти та науки шляхом дотримання етичних норм та принципів чесності, що детермінують прозорість та відповідальність освітнього процесу. Тим часом Антоненко І. В., Гніцевич В. А. та Юдіна Т. І. розглядають в своїх наукових роботах проблему академічної доброчесності як ключового фактору, що слугує забезпеченню якості освіти та науки. Дослідники вказують на важливості підвищення обізнаності щодо етичних норм, а також наслідків щодо їх порушення здобувачами закладів вищої освіти [1, с. 33-35; 6, с. 48-51]. Бондар О. С. також розглядає розвиток академічної доброчесності як ключовий конструкт, що забезпечує захист авторського права, однак акцент його роботи направлений на потребу до збільшення уваги щодо захисту авторських прав науковців [3, с. 28-31]. Такі автори, як Висоцька Л. та Кирилова Д. вказують на позитивний вплив залучення здобувачів закладів вищої освіти до використання інтерактивних форм навчання, які сприяють більш глибокому та ефективному

усвідомленню морально-етичних норм та навичок академічної доброчесності на прикладі використання CASE-методу [5, с. 7-9]. Тим часом Антоненко П. Б. концентрується на аналізуванні чинників, які сприяють порушенню академічної доброчесності з метою комплексного вирішення даної проблеми й виділяючи в якості головних чинників вдатися до порушення етичних норм, відсутність дієвих механізмів контролю, дефіцит мотивації та розвинутих навичок академічного письма [2, с. 36-39]. Башкір О. розглядає проблему створення ефективних способів перевірки оригінальності наукових робіт й застосування навчальних тренінгів для підвищення рівня обізнаності викладачів та здобувачів закладів вищої освіти з метою створення належних умов для підвищення рівня академічної доброчесності [4, с. 77-90]. Дослідники Драч І. І. та Слободянюк О. М. вказують на мотивацію використання плагіату як спосіб отримання високих оцінок в умовах браку часу, морально-психологічного тиску й відсутності достатньої усвідомленості санкцій в результаті порушення академічної доброчесності [7, с. 220-227]. Такі дослідники, як Карагодіна О., Семігіна Т., Дітковська Л. та Ярмоленко Є. аналізують проблему наявності інституційних чинників, які провокують порушення академічної доброчесності й вказують на вплив формальних механізмів контролю оригінальності, що виявляються неефективними в результаті відсутності ефективних та реальних санкцій, направлених на відшкодування відповідальності з боку здобувачів закладів вищої освіти та викладачів [8, с. 58-74]. Інші дослідники, такі як Конівіцька Т. Я. та Кусій М. І. також розглядають особливості застосування та регулювання правових аспектів впровадження академічної доброчесності, активно звертаючи увагу на важливість як чіткого визначення санкцій так і чіткого регламентування відповідальності за їх порушення [12, с. 144-148]. Коллер Ю. С. вказує на те, що академічна доброчесність являє собою ефективний інструмент забезпечення якості наукових досліджень, наголошуючи також на її ролі в формуванні культури академічної доброчесності та моралі через парадигму систему освіти [11, с. 84-88]. А дослідники Кифенко А. та Сопова Д. в своїй роботі аналізують

особливості академічної доброчесності, а також акцентують увагу на потребі застосування індивідуального підходу щодо проблеми формування етичних стандартів в області різних освітніх сфер [9, с. 40-46]. Харитонova О. І. вказує на особливості позитивного та негативного впливу цифрового середовища на розвиток академічної доброчесності в сфері навчання та науки [16, с. 9-36]. Колесніков А. розглядає проблему стану академічної доброчесності в Україні, відзначаючи роль не лише правових аспектів, але й зазначаючи можливі соціальні загрози, а також аналізуючи відмінності між чинним українським законодавством й нормами, що були запропоновані в проєкті SAIUP [10, с. 122–128]. Фініков Т. розглядає особливості інтеграції міжнародних стандартів у національній системі освіти та їх взаємозв'язок з моделями впровадження академічної доброчесності в глобальному контексті з обов'язковим урахуванням ролі університетів в цьому процесі [17, с. 5-9].

Отже, в сучасному світі цифрових технологій перед здобувачами освіти, викладачами та науковцями виникає низка викликів щодо дотримання умов академічної доброчесності, а також формування належного освітнього середовища з метою розвитку морально-етичних принципів й регулювання нормативно-правових відносин для забезпечення чесної освітньо-наукової діяльності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Додаткового дослідження потребує питання визначення перспектив актуального розвитку академічної доброчесності серед здобувачів закладів вищої освіти України. Вклад авторів статті полягає в систематизації актуальної проблематики щодо розвитку академічної доброчесності з метою подальшої розробки механізмів підтримання морально-етичних норм в науковому й освітньому середовищі.

Мета статті полягає в здійсненні теоретичного аналізу проблеми розвитку академічної доброчесності серед сучасних українських здобувачів закладів

вищої освіти. Реалізація даної мети передбачає **постановку та виконання наступних завдань:**

1. Визначення поняття “академічна доброчесність”;
2. Встановлення місця академічної доброчесності в закладах вищої освіти;
3. Визначення основних проблем та перспектив щодо розвитку академічної доброчесності серед сучасних українських здобувачів закладів вищої освіти.

Для написання даної статті були використані методи теоретичного дослідження, такі як аналіз наукових джерел, синтез, а також абстрагування, індукція та дедукція, що були застосовані авторами для аналізу масивів даних щодо дослідження проблеми розвитку академічної доброчесності у здобувачів закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Академічна доброчесність являє собою квінтесенцію якісної освітньої та наукової діяльності, тим самим забезпечуючи надійний рівень довіри щодо результатів наукових досліджень й навчання, що є предикторами формування морально-етичних принципів академічної спільноти [13, с. 2-4]. Відомо, що академічна доброчесність в закладах вищої освіти та науки серед країн Європейського простору сприймається як невіддільна частина академічної досконалості. Концепція академічної досконалості характеризується наданням здобувачам вищої освіти високої якості знань та навичок, включаючи в себе такі аспекти, як захист досягнень здобувачів освіти, а також наукових ступенів, з повним визнанням довіри щодо результатів наукової діяльності й характерної їм цінності і як результат, забезпечення захисту прав інтелектуальної власності. Тож, в рамках закладів вищої освіти Європейського Союзу проблема академічної доброчесності являє собою міцне моральне підґрунтя, що включає в себе взаємодію та співпрацю серед всіх учасників освітнього процесу й наукової спільноти [9, с. 42]. Отже, згідно з першим поставленим завданням, було визначено, що академічна доброчесність являє собою таку сукупність етичних принципів й визначених українським законодавством норм, що передбачають

уникнення будь-яких форм академічної недоброчесності в рамках освітньо-наукового процесу [13, с. 2].

Треба зазначити, що академічна доброчесність включає в себе правовий і морально-етичний аспекти академічної доброчесності. А отже, в рамках правової площини наголошується на тому, що плагіат представляє собою порушення авторського права і закономірно може призвести до юридичної відповідальності, яку несе особа, що користується недоброчесними способами роботи з інформацією. В рамках морально-етичної площини вдавання до вживання плагіату може викликати суспільний осуд щодо нечесної поведінки в освітній та академічній спільноті [7, с. 221-222].

Треба зазначити, що згідно з рекомендаціями Міністерства освіти і науки України щодо академічної доброчесності у вишах виділяють наступні форми академічної недоброчесності, серед яких:

- академічний плагіат являє собою форму привласнення чужих текстів, наукових результатів або ідей без вказування коректного посилання на автора;
- самоплагіат, тобто застосування повторного використання власних публікацій або частини матеріалів з власних публікацій без внесення відповідних змін й коректно оформлених посилань;
- фальсифікація являє собою свідоме маніпулювання отриманими даними або навіть підтасування результатів досліджень;
- фабрикація уособлює вигадкування та оприлюднення даних, що не мають ніякого реального наукового підтвердження;
- списування характеризується свідомим використанням несанкціонованих матеріалів під час виконання академічних завдань;
- обман характеризується наданням неправдивих даних щодо наукової та освітньої діяльності;
- хабарництво є актом надання або отримання протиправної вигоди за досягнення в науковій та освітній сфері;

– необ’єктивне оцінювання являє собою наявність упередження відносно здобувачів закладів вищої освіти або несправедливе оцінювання освітніх робіт [13, с. 1-42; 14, с. 1-7].

Також необхідно зазначити, що академічна доброчесність базується на таких шести головних цінностях, які формують основу якісної освіти, серед яких виділяють чесність, справедливість, повагу, довіру, мужність та відповідальність [7, с. 221-222]. Треба вказати, що в рамках української системи освіти дотримання академічної доброчесності наразі набирає більшого резонансу та займає центральне місце, що пов’язано з поширеністю неконтрольованого викрадення здобувачами закладів вищої освіти чужих даних [6, с. 48-49]. Тому з метою підвищення рівня культури в наукових установах й закладах освіти у 2024 році Верховною Радою України було започатковано проєкт Закону щодо академічної доброчесності який став основою для підвищення рівня культури в наукових установах та закладах освіти до європейських стандартів з метою утвердження морально-етичних цінностей академічної доброчесності в українському суспільстві та академічному середовищі [13, с. 2]. Отже, згідно з реалізацією другого завдання слід зазначити, що наразі проблема академічної доброчесності займає одне з перспективних та значущих місць в рамках розвитку освіти та науки України, відповідаючи не лише якості морально-етичних зобов’язань, а також постаючи в якості жорсткої й непорушної юридичної вимоги, порушення якої призводить до правової відповідальності. Тож, підтримання якості наукової діяльності невпинно вимагає регулярного підвищення обізнаності здобувачів закладів вищої освіти щодо етичних та юридичних стандартів як однієї з перспектив розвитку академічної доброчесності.

Згідно з третім завданням авторами також було виділено ряд проблем та перспектив щодо проблеми розвитку академічної доброчесності серед сучасних українських здобувачів закладів вищої освіти вищих навчальних закладів які представлені у таблиці нижче.

Таблиця 1

Огляд сучасних проблем та перспектив щодо розвитку академічної доброчесності серед здобувачів закладів вищої освіти України

Чинники впливу на сприйняття академічної доброчесності	Актуальні проблеми академічної доброчесності	Перспективи розвитку академічної доброчесності
Інституційні засади	Наявність недовіри до системи запобігання недоброчесності, а також прояви низького рівня залученості здобувачів закладів вищої освіти щодо формування правил академічної доброчесності.	Потреба в активному створенню інституційної культури шляхом застосування ефективної комунікації й залучення здобувачів закладів вищої освіти до процесів моніторингу та вдосконалення освітнього середовища.
Особливості освітнього середовища	Висока лояльність до практик списування й використання плагіату, що пов'язано зі слабкою поширеністю традицій академічної доброчесності.	Популяризація морально-етичної поведінки серед здобувачів закладів вищої освіти та загальне формування культури академічної доброчесності.
Особливості навчальних завдань	Нераціонально великий обсяг письмових робіт, відсутність їх практичної спрямованості та оперування не актуальними темами.	Здійснення оновлення змісту навчальних програм та інтегрування практично-орієнтованих завдань.
Педагогічна діяльність	Наявність досить низького рівня мотивації й професіоналізму ряду викладачів, а також прояви байдужості щодо випадків недоброчесності.	Збільшення використання інтерактивних методів навчання та підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Характер мотивації здобувачів закладів вищої освіти	Нерозуміння цінності академічної доброчесності та ролі знань у питаннях майбутнього професійного успіху здобувачів закладів вищої освіти.	Створення мотиваційно-ціннісної культури, збільшення розуміння вимог сучасного ринку праці через співпрацю зі стейкхолдерами.
Контроль якості	Відсутність чітких критеріїв щодо оцінки оригінальності текстів та наявність систематичного моніторингу письмових робіт.	Запровадження зрозумілих і прозорих стандартів оцінювання письмових робіт та застосування регулярних перевірок робіт на плагіат.

Джерело: власна розробка авторів

Отже, розвиток академічної доброчесності серед здобувачів закладів вищої освіти є складним та багатогранним процесом, що вимагає спільних зусиль як з боку здобувачів закладів вищої освіти, так і з боку викладачів й адміністрації. На думку авторів впровадження етичних кодексів, освітніх програм з академічної доброчесності, а також створення підтримуючого освітнього середовища та вдосконалення нормативно-правової бази на законодавчому рівні сприятиме формуванню високих стандартів якості освіти та науки в Україні [4, с. 78-79; 13, с. 15-16; 14, с. 1-7].

Висновки. Академічна доброчесність представляє собою базис якісної освіти та науки, що формує в суспільстві культуру чесного навчання й детермінує високий рівень довіри щодо наукових досліджень. Однак проблема академічної недоброчесності залишається поширеною через досить активне використання здобувачами закладів вищої освіти плагіату, фабрикації та фальсифікації даних, які невпинно вказують на потребу в удосконаленні механізмів контролю та превентивних заходів щодо запобігання не доброчесного використання даних, шляхом створення мотиваційної культури дотримання стандартів академічної доброчесності.

Автори відносять до причин порушень академічної доброчесності такі суб'єктивні та об'єктивні фактори, як дефіцит мотивації до виконання самостійної роботи, недостатня обізнаність щодо можливих наслідків використання шахрайства, наявність слабого контролю доброчесності з боку закладів освіти, а також надмірне прагнення до отримання високих оцінок за будь-яку ціну. Отже, забезпечення академічної доброчесності в Україні потребує вдосконалення шляхом розробки механізмів підтримання морально-етичних норм в науковому й освітньому середовищі. Автори вбачають перспективи подальшого дослідження проблеми розвитку академічної доброчесності серед здобувачів закладів вищої освіти в розробці ефективних навчально-мотиваційних стратегій сприйняття, розуміння та дотримання правил академічної доброчесності.

Список використаних джерел:

1. Антоненко І. В. Питання підвищення академічної доброчесності в закладах вищої освіти // *Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище* : зб. есе прогр. підвищ. кваліфікації / упоряд. А. Артюхов, М. Віхляєв, Ю. Волк. – Львів–Торунь: Liha-Pres, 2023. – С. 33–35. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u404/zbirnik_ese_advanced_training_academ.integr.pdf
2. Антоненко П. Б. Причини виникнення та шляхи попередження академічного плагіату // *Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище* : зб. есе прогр. підвищ. кваліфікації / упоряд. А. Артюхов, М. Віхляєв, Ю. Волк. – Львів–Торунь : Liha-Pres, 2023. – С. 36–39. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u404/zbirnik_ese_advanced_training_academ.integr.pdf

3. Бондар О. С. Академічна доброчесність як спосіб захисту інтелектуальної власності науковців в Україні // *Академічна доброчесність: виклики сучасності* : зб. наук. есе учасників дистанц. етапу наук. стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 28.01–08.02.2019). – Варшава, 2019. – С. 28–31. URL: https://www.navs.edu.ua/files/dobrochesnist/zbirnik_26072019.pdf

4. Башкір О. Реалізація принципів академічної доброчесності в закладах вищої освіти України // *Освітологічний дискурс*. – 2021. – № 2 (33). – С. 77–90. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1781797>

5. Висоцька Л., Кирилова Д. CASE: Академічна доброчесність : навч.-метод. посіб. – Кривий Ріг : ВСП «КРФК НАУ», 2022. – 60 с. URL: <http://kk.nau.edu.ua/article/2610>

6. Гніцевич В. А., Юдіна Т. І. Проблеми реалізації академічної доброчесності у освітньо-науковому середовищі України // *Академічна доброчесність: виклики сучасності* : зб. наук. есе учасників дистанц. етапу наук. стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 28.01–08.02.2019). – Варшава, 2019. – С. 48–51. URL: https://www.navs.edu.ua/files/dobrochesnist/zbirnik_26072019.pdf

7. Драч І. І., Слободянюк О. М. Порушення академічної доброчесності: причини та ставлення студентів // *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. – 2020. – № 70, Т. 1. – С. 220–227. – DOI: [10.32840/1992-5786.2020.70-1.42](https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-1.42).

8. Карагодіна О., Семигіна Т., Дітковська Л., Ярмоленко Є. Академічна недоброчесність: проблема поведінки студентів чи інституційних засад вищої освіти? // *Вісник АПСВТ*. – 2019. – № 3. – С. 58–74. URL: https://www.researchgate.net/publication/338084203_AKADEMICNA_NE_DOBROCESNIST_PROBLEMA_POVEDINKI_STUDENTIV_CI_INSTITUCIJNI_H_ZASAD_VISOI_OSVITI

9. Кифенко А., Сопова Д. Роль академічної доброчесності у навчанні студентів спеціальності «музичне мистецтво» // *Art in contemporary culture*:



theory and practice of teaching. – 2023. – № 2. – С. 40–46. – DOI: [10.31652/3041-1017-2023\(2\)-05](https://doi.org/10.31652/3041-1017-2023(2)-05).

10. Колесніков А. Академічна доброчесність в українському освітньо-науковому просторі: проблеми та соціальні загрози // *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. – 2019. – Вип. 24. – С. 122–128. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=rarpsu_2019_24_16

11. Коллер Ю. С. Академічна доброчесність як ефективний інструмент забезпечення якості сучасної наукової діяльності // *Академічна доброчесність: виклики сучасності* : зб. наук. есе учасників дистанц. етапу наук. стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 28.01–08.02.2019). – Варшава, 2019. – С. 84–88. URL: https://www.navs.edu.ua/files/dobrochesnist/zbirnik_26072019.pdf

12. Конівіцька Т. Я., Кусій М. І. Академічна доброчесність в освітньо-науковому просторі: питання реалізації // *Освітній дискурс*. – 2022. – Вип. 49, Т. 2. – С. 144–148. – DOI: [10.32843/2663-6085/2022/49.2.29](https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/49.2.29).

13. Лист Міністерства освіти і науки України «Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти» (від 23.10.2018 р. №1/9-650). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18>

14. Лист Міністерства освіти і науки України «Запобігання окремих проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності : Аналітична записка» (від 20.05.2020 р. № 1/9-263). URL: https://mon.gov.ua/npa/do-pitannya-uniknennya-problem-i-pomilok-u-praktikah-zabezpechennya-akademichnoyi-dobrochesnosti?fbclid=IwAR3dJ0PKnGtsIdT8fIPhgogOQOCyVYPNNZmvT-9d3qYeQQmW_xmlYhYjQfI

15. Стрянець О. Плагіат: проблеми виявлення та засоби попередження // *Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення*

серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – С. 66–80.

URL:https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/09/Monografiya_young_scientist1.pdf

16. Фініков Т. Академічна доброчесність: глобальний контекст та національна потреба // *Академічна чесність як основа сталого розвитку університету* / Міжнар. благод. фонд “Міжнар. фонд дослідж. освіт. політики” ; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – К. : Таксон, 2016. – С. 9–36.

URL:https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/09/chesnist_osnova_rozvitk_Univers.pdf

17. Харитонов О. І. Академічна доброчесність і виклики інформаційного суспільства // *Матеріали Всеукр. круглого столу «Академічна доброчесність: правові проблеми» (м. Одеса, 26 трав. 2023 р.)*. – Одеса, 2023. – С. 5–9.

URL:<https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4b7a9f70-d72a-4194-90a5-e98708fcda0b/content>